

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Анотація. У дослідженні розглянуто взаємозв'язок податкового регулювання та сталого розвитку, зокрема його роль у сприянні екологічним, економічним та соціальним цілям сталого розвитку. Описано основні напрями податкового регулювання, проаналізовано виклики, що виникають у процесі їх реалізації, та запропоновано шляхи подолання даних викликів для забезпечення ефективності податкової політики у контексті сталого розвитку.

Ключові слова: податкове регулювання; податковий механізм; податкова політика; податкові органи; сталий розвиток.

TAX REGULATION AS A TOOL FOR ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Abstract. The study examines the relationship between tax regulation and sustainable development, in particular its role in promoting the environmental, economic and social goals of sustainable development. The main areas of tax regulation are described, the challenges that arise in the process of their implementation are analyzed, and ways to overcome these challenges are proposed to ensure the effectiveness of tax policy in the context of sustainable development.

Keywords: tax regulation; tax mechanism; tax policy; tax authorities; sustainable development.

Сталий розвиток є ключовою метою сучасної економічної політики, спрямованої на збалансоване поєднання економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної безпеки. У цьому контексті податкове регулювання відіграє визначальну роль, оскільки забезпечує фінансові ресурси для реалізації екологічних і соціальних програм, стимулює екологічно відповідальний бізнес, сприяє інноваціям та спрямовує економічну діяльність у русло сталого розвитку. Особливо актуальним є питання розробки ефективних податкових механізмів, які б сприяли декарбонізації економіки, підтримці соціально вразливих верств населення та залученню інвестицій у стійкі галузі. Тому дослідження податкового регулювання як інструменту сталого розвитку дозволить визначити оптимальні підходи до вдосконалення податкової політики, забезпечення макроекономічної стабільності та створення умов для довгострокового збалансованого розвитку держави.

Взаємозв'язок податкового регулювання та сталого розвитку полягає в тому, що податкова політика виступає ключовим інструментом державного впливу на економічні, соціальні та екологічні процеси, які є основою сталого розвитку. Економічний аспект цього взаємозв'язку проявляється у формуванні сприятливого податкового середовища для розвитку підприємництва, залучення інвестицій у екологічно чисті технології, стимулювання інноваційної діяльності та підтримки «зеленої» економіки. Соціальний аспект податкового регулювання забезпечує перерозподіл ресурсів для зменшення нерівності, фінансування освіти, охорони здоров'я та соціального захисту, що сприяє покращенню добробуту населення. Екологічний аспект реалізується через запровадження екологічних податків, податкових пільг для підприємств, що використовують відновлювані джерела енергії, а також через стимулювання скорочення викидів шкідливих речовин. Відтак ефективна податкова політика може стати потужним важелем для досягнення цілей сталого розвитку, забезпечуючи баланс між економічним зростанням, соціальною відповідальністю та екологічною безпекою [1, с.161].

Напрями податкового регулювання в умовах сталого розвитку охоплюють комплекс заходів, спрямованих на забезпечення балансу між економічним зростанням, соціальною відповідальністю та екологічною безпекою. Основні напрями податкового регулювання, на наш погляд, включають:

1. Стимулювання інновацій та екологічно чистих технологій – запровадження податкових пільг для платників податків, які впроваджують енергоефективні технології, використовують відновлювані джерела енергії або інвестують у «зелену» економіку.

2. Реформування екологічного оподаткування – посилення податкових інструментів впливу на забруднювачів довкілля через збільшення ставок екологічного податку, впровадження «вуглецевого

податку» та розвиток системи торгівлі квотами на викиди парникових газів.

3. Оптимізація податкового навантаження на соціально вразливі групи населення – використання прогресивного оподаткування доходів, податкових знижок та соціальних пільг для зменшення нерівності та підтримки добробуту населення.

4. Податкова підтримка малого та середнього бізнесу – запровадження податкових канікул, спрощених систем оподаткування, зниження податкового тиску на підприємства, що реалізують соціально відповідальні або екологічно орієнтовані проєкти.

5. Розвиток цільового фінансування через податки – спрямування частини податкових надходжень на реалізацію програм сталого розвитку, включаючи інфраструктурні проєкти, екологічні ініціативи, розвиток освіти та охорони здоров'я.

6. Боротьба з податковими ухиленнями та офшорними схемами – запровадження більш прозорих механізмів адміністрування податків, обмеження агресивного податкового планування та зміцнення міжнародної співпраці у сфері податкової політики.

Загалом податкове регулювання в умовах сталого розвитку має бути спрямоване на створення податкового середовища, яке сприяє економічному зростанню, соціальній справедливості та екологічній безпеці, забезпечуючи довгострокову стійкість державної економічної системи.

В сучасних умовах податкове регулювання як інструмент забезпечення сталого розвитку стикається з низкою викликів, пов'язаних із необхідністю балансування економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної безпеки. Ми вважаємо, що такими викликами є:

1. Необхідність гармонізації економічних та екологічних інтересів – уряди змушені шукати компроміс між стимулюванням економічної активності через податкові пільги та забезпеченням достатнього рівня надходжень для фінансування соціальних та екологічних програм.

2. Опір бізнесу підвищенню екологічних податків – запровадження або збільшення екологічного оподаткування може спричинити невдоволення бізнес-середовища, оскільки підвищує виробничі витрати, що вимагає коригування податкової полатики та компенсаторних механізмів.

3. Ризики податкових втрат та ухилення від оподаткування – високі ставки податків, спрямовані на регулювання екологічної або соціальної поведінки платників податків, можуть призвести до тінізації економіки, переміщення бізнесу в юрисдикції з м'якшим оподаткуванням або використанням схем мінімізації податкових зобов'язань.

4. Складність адміністрування податків у контексті сталого розвитку – необхідність запровадження нових податкових інструментів, таких як вуглецевий податок або система торгівлі квотами на викиди, потребує значних змін у податковій політиці, нормативно-правовій базі та технологічній інфраструктурі податкових органів.

5. Міжнародна координація податкової політики – глобальна інтеграція економік вимагає узгодження підходів до екологічного оподаткування, боротьби з офшорними юрисдикціями та формування єдиних стандартів податкового регулювання, що є складним через різні рівні розвитку країн та їхні економічні інтереси.

7. Соціальні ризики податкової політики – зростання екологічних або інших податків може призводити до підвищення вартості товарів та послуг для населення, що особливо болісно сприймається в країнах з низьким рівнем доходів та може вимагати додаткових соціальних компенсаторних заходів.

Для подолання викликів податкового регулювання в умовах сталого розвитку необхідне створення комплексної системи податкових механізмів, яка враховує інтереси держави, бізнесу та суспільства, забезпечує прозорість та ефективність адміністрування, а також сприяє інноваціям та економічному зростанню без шкоди для довкілля та соціальної стабільності. Шляхами подолання окреслених викликів, на нашу думку, можуть бути:

1. Гармонізація економічних, екологічних та соціальних цілей податкової політики. Для подолання виклику балансування між економічним зростанням та екологічною відповідальністю, необхідно розробити інтегровану податкову політику, яка буде підтримувати не лише бізнес-активність, але й екологічні ініціативи. Це передбачає створення податкових стимулів для сталих технологій, таких як податкові пільги на екологічно чисті продукти чи процеси, а також інвестиції у відновлювані джерела енергії, переробку відходів, тощо.

2. Запровадження системи «зелених» податків. Розвиток та розширення використання екологічних податків може стати ефективним інструментом боротьби з екологічними проблемами. Для цього важливо забезпечити реалістичні ставки на забруднення довкілля та стимулювати

платників податків до зниження викидів через гнучкі механізми нарахування податків, базуючись на принципі «забруднювач платить».

3. Стимулювання інновацій та екологічно орієнтованих інвестицій. Необхідно створити сприятливі умови для інвестування в зелений бізнес. Для цього можна використовувати податкові канали для стимулювання розвитку інноваційних, сталих технологій, зокрема через знижки на податки на прибуток для підприємств, що здійснюють інвестиції в екологічно чисті виробничі потужності, впровадження енергоефективних рішень або відновлювальні джерела енергії.

4. Модернізація податкових органів. Для подолання проблем адміністрування податків в умовах сталого розвитку, необхідно модернізувати податкову інфраструктуру та впровадити нові технології для забезпечення прозорості та ефективності адміністрування податків. Впровадження цифрових систем та автоматизованих платформ для збору податкової інформації та моніторингу екологічних стандартів дозволить швидше і точніше контролювати виконання податкових вимог та уникнути зловживань [2, с.153].

5. Міжнародна співпраця та гармонізація податкових норм. Для боротьби з транснаціональними проблемами, такими як ухилення від податків або екологічне забруднення, необхідно забезпечити міжнародну координацію податкової політики. Важливим кроком є розробка глобальних стандартів екологічного оподаткування, боротьби з офшорними юрисдикціями, а також створення міжнародних угод, що підтримують сталий розвиток.

6. Створення компенсаторних механізмів для населення. Оскільки введення нових податків, зокрема екологічних, може призвести до підвищення цін на товари та послуги, необхідно впроваджувати компенсаторні заходи для громадян, особливо для малозабезпечених верств. Це може бути у вигляді податкових пільг, субсидій або грошових виплат, що допоможуть зменшити фінансовий тягар на соціально вразливі групи.

7. Підвищення рівня грамотності та обізнаності серед платників податків. Для ефективного впровадження податкових змін, спрямованих на сталий розвиток, необхідно підвищити рівень екологічної свідомості серед бізнесменів та громадян. Кампанії з роз'яснення переваг сталих практик, відповідальності за екологічне майбутнє та можливостей, що надаються через екологічне оподаткування, можуть стимулювати позитивні зміни у поведінці суб'єктів економічної діяльності.

У цілому шлях до подолання викликів податкового регулювання в умовах сталого розвитку передбачає створення комплексної системи механізмів, що зберігають баланс між економічним зростанням, соціальним благополуччям та екологічною безпекою, забезпечуючи таким чином сталий розвиток на всіх рівнях економічної системи.

Таким чином, податкове регулювання має бути спрямоване на стимулювання інвестицій у сталий розвиток, підтримку інноваційних та екологічно чистих технологій, а також на створення відповідних умов для розвитку бізнесу, який відповідає вимогам сталого розвитку. Використання екологічних податків, «зелених» стимулів та адаптація податкової політики до сучасних викликів дозволяє створити умови для ефективного вирішення проблем екології та соціальної нерівності, забезпечуючи довгострокове зростання та стабільність економіки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Крюкова І. О., Андрущенко І. С., Руденко С. В. Сучасні виклики і завдання для податкової системи України у контексті сталого розвитку. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2024. Вип. 19. С. 158-165.

2. Коровій В. В. Податкове регулювання соціально-економічного розвитку. *Економічний вісник університету*. 2020. №47. С. 147-155.

Руденко Вікторія Василівна, д-р, екон. наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ, м. Вінниця, e-mail: vitarudenko@ukr.net

Rudenko Viktoriia Vasylivna, Doctor of Economics, Associate Professor, Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Vinnytsia Educational and Research Institute of Economics of WUNU, Vinnytsia, e-mail: vitarudenko@ukr.net